

Hoofdredacteur ESB

a.jolink@sdu.nl

Bankroet

De buurman verplicht zijn tienerkinderen naar het achttuur journaal te kijken. Op school gaan de werkstukken over geld, banken of crises, en soms over alle drie.

En op verjaardagsfeestjes kun je nu ongegeneerd over economie praten. De huidige economische malaise lijkt geschiedenis te schrijven.

En dat terwijl 2007 zo'n goed jaar was. De economische groei zette aan tot een nieuw elan, tot dat de banken roet in het eten gooiden. De spaartegoeden werden op IJsland bevroren en de aandelen deelden zich tot er niets meer van over was. De banken, ooit het toonbeeld van saaiheid en degelijkheid, blijken toch niet ongevoelig voor de zeven hoofdzonden: hebzucht, luiheid, lust, ijdelheid, afgunst, vraatzucht en wraak. Ivan Boesky, de veroordeelde beurshandelaar in de jaren tachtig, zei het al: "greed is right". De nationalisaties van de grote banken in de wereld maken voor de deelnemers aan de gesprekken in de kantines en sportscholen ook gelijk duidelijk waar de schuldigen zitten. Als je niets fout doet word je ook niet onder curatele gesteld. Bij de bushaltes en op kantoor telt men de zegeningen van het bevrijde spaargeld, en vreest men nog voor huis of pensioen. Een enkeling weet uit verhalen de parallellen te trekken met de enige echte Grote Crisis, waar de 20^e eeuw voorgoed is gelittekend.

De kranten en televisie weten nauwelijks hoe zij tegemoet kunnen komen aan de honger naar crisisnieuws, en voor collega-economen is het spitsuur om aan alle verzoeken te voldoen. De omvallende bedrijven echoën door tot in de woonkamer en het niveau van de economiekennis is in de afgelopen twee maanden meer gestegen dan in de afgelopen twintig jaar van economie-onderwijsvernieuwing. Toch blijft het opvallend stil onder degenen die kunnen benadrukken dat de huidige crisis er een is uit een serie van vele. Dat slechts acht jaar geleden de beurzen ook een smak hebben gemaakt, dat eind jaren negentig Azië nog in een financiële crisis ver-

keerde, en dat eind jaren tachtig ook al parallellen werden getrokken met de *krach* van 1929. Ook zouden zij kunnen aangeven dat crises in de monetaire sector een gevolg kunnen zijn, en gevolgen kunnen hebben, voor de reële sector en dat hier volop aanwijzingen voor zijn geweest.

Het zal toch niemand zijn ontgaan dat de dollar nog niet zo lang geleden een zwakke tegenpool van de euro was, en dat menigeen zijn inkopen deed in de Verenigde Staten? Het zal toch ook niemand zijn ontgaan dat de Amerikaanse FED willens en wetens de rentestanden naar beneden heeft gebracht, om de recessie in de Verenigde Staten af te wenden en daarmee een recessie over zich heeft afgeroepen. Het zal toch niemand zijn ontgaan dat de *credit crunch* in de Verenigde Staten in 2007 in verband stond met slechte hypotheek en een verstoorde woningmarkt? Voor diegenen die zich Keynes nog kunnen herinneren, of anders toch wel het IS-LM-model, moet het toch gesneden koek zijn om in te zien dat een lage rentestand niet alleen slechte investeringsprojecten mogelijk maakt maar dat daarvoor ook de monetaire sector geraakt wordt; dat een recessie in de reële sector, met werkloosheid en productieverval, gevolgen heeft voor de huizenmarkt en de betaalbaarheid van leningen; dat multipliers en acceleratoren schommelingen veroorzaken die soms pieken en soms dalen opleveren.

In de huidige discussie over de financiële crisis wordt het beeld opgeroepen dat banken hebben zitten knoeien, het toezicht onvoldoende was, of erger nog, het wereldomvattende financiële systeem ontketend is en het einde van het kapitalisme heeft aangekondigd. In de huidige discussie wordt het tijd om weer wat meer perspectief en kleuring aan te brengen, zowel in de tijdsduur als in de sectorbreedte. Wellicht is het noodzakelijk om de financiële crisis niet alleen te zien als oorzaak maar ook als gevolg van veranderingen in de reële sector. En daarmee ook weer als oorzaak voor toekomstige veranderingen.

Als dit de economische kennis nog verder verspreid dan heeft de economische crisis toch nog een voordeel gehad. Want, om met Keynes te spreken, "*We are merely reminding ourselves that human decisions affecting the future, whether personal or political or economic, cannot depend on strict mathematical expectation, since the basis for making such calculations does not exist; and that it is our innate urge to activity which makes the wheels go round, our rational selves choosing between the alternatives as best we are able, calculating where we can, but often falling back for our motive on whim or sentiment or chance.*"